

Каленська Валерія Леонідівна,

аспірантка

кафедри педагогіки та методики навчання іноземних мов

Київського національного лінгвістичного університету

ORCID iD: 0000-0002-8342-4399

valeriia.kalenska@knl.u.edu.ua

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ГОВОРІННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В АСПЕКТІ РЕФЛЕКСИВНОГО Й ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДІВ

Статтю присвячено дослідженню проблеми формування навчально-стратегічної компетентності в англійськомовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів. Актуальність запропонованої статті зумовлена необхідністю пошуку нових підходів у зв'язку зі скороченням аудиторних годин у ЗВО й збільшенням годин самостійної роботи студентів. У статті проаналізовано специфіку та обґрунтовано ефективність положень сучасних підходів; подано визначення навчально-стратегічної компетентності в професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів англійської мови: зазначено, що навчально-стратегічна компетентність передбачає здатність мовця усвідомлено, ефективно й самостійно навчатися й керувати процесом говоріння в професійних ситуаціях. Доведено релевантність рефлексивного й диференційованого підходів до формування цієї компетентності. Зокрема, навчання, що ґрунтується на засадах рефлексивного підходу розвиває в студентів уміння аналізувати власний досвід опанування навчальними й комунікативними стратегіями, визначати найбільш ефективні з них, проєктувати свої подальші навчальні й комунікативні дії з метою удосконалення розвинених умінь. З урахуванням теоретичних положень рефлексивного підходу обґрунтовано необхідність опанування студентами певними рефлексивними вміннями із послідовною імплементацією п'яти етапів механізму рефлексії. Диференційований підхід до формування досліджуваної компетентності уможливить індивідуалізацію навчання, варіювання методів і засобів навчання, адаптацію вправ і завдань залежно від когнітивного стилю, індивідуальних характеристик і потреб здобувачів вищої освіти. У статті з'ясовано особливості інкорпорації індивідуалізації в руслі диференційованого підходу, установлено найбільш ефективні принципи цього підходу, описано етапи адаптації, регуляції й удосконалення.

Ключові слова: навчально-стратегічна компетентність; професійно орієнтоване говоріння; рефлексивний підхід; диференційований підхід; комунікативна компетентність; навчальні та комунікативні стратегії; майбутні вчителі англійської мови.

Kalenska, Valeriia,

PhD student,

department of pedagogy and methodology
of foreign languages teaching,

Kyiv National Linguistic University

ORCID iD: 0000-0002-8342-4399

valeriia.kalenska@knl.u.edu.ua

DEVELOPING LEARNING AND STRATEGIC COMPETENCE IN PRE-SERVICE TEACHERS' PROFESSIONAL ORAL ENGLISH COMMUNICATION WITHIN REFLECTION AND DIFFERENTIATION

This article deals with developing learning and strategic competence in professional oral English communication of pre-service teachers. It highlights the need for seeking new teaching approaches due to recent changes in university curriculum, i.e., the decrease in class hours and the increase in self-study hours. The research analyses the specifics of implementing modern approaches and proves their effectiveness. The paper introduces the definition of learning and strategic competence in professional oral communication of pre-service English teachers, which defines the speakers' ability to learn consciously and manage their speaking activity in professional situations both effectively and autonomously. Moreover, this case study examines and explains the relevance of reflection and differentiation. It shows that reflective approach enables students to analyse and manage their learning process while mastering learning and communicative strategies, identify the most efficient ones, plan further actions in order to improve earlier developed skills. This paper stresses the necessity of mastering chosen reflection skills by implementing five sequential stages of the reflection mechanism. However, differentiation gives teachers the opportunity to individualise the learning process, varying teaching methods and tools, adapting exercises and activities to students' cognitive learning styles, peculiarities and needs. Therefore, it suggests combining differentiation with individualization while applying their most relevant aspects. In terms of differentiation the investigation describes mechanisms of adaptation, regulation and improvement, and provides the evidence for importance of individual, pair and group work.

Key words: learning and strategic competence; professional oral communication; reflection; differentiation; communicative competence; learning and communicative strategies; pre-service English teachers.

Постановка проблеми. У зв'язку з наданням Україні статусу кандидата члена Європейського союзу та стрімкою європейською інтеграцією зростає попит на висококваліфікованих учителів англійської мови, які будуть конкурентоспроможними

як на території нашої держави, так і за її кордоном. Безумовно, сучасні вчителі англійської мови повинні вміло та професійно комунікувати з учнями під час занять, адаптувати своє мовлення до їхнього рівня володіння англійською мовою. Крім того, необхідним є вміння спілкуватися зі своїми колегами під час науково-практичних конференцій, обговорювати актуальні проблеми методики навчання іноземних мов та ділитись своїм досвідом й ідеями. Тому не можливо оминати увагою важливість формування компетентності в англійськомовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів англійської мови.

Проаналізувавши чинні навчальні та робочі програми ЗВО України, ми дійшли висновку, що кількість матеріалу для засвоєння студентами збільшується, а кількість відведених на опанування цього матеріалу аудиторних годин зменшується, тому студенти повинні оволодівати певними компетентностями самостійно. Саме навчально-стратегічна компетентність (НСтК) як невід'ємний складник кожного аспекту іншомовної комунікативної компетентності загалом, і професійно орієнтованого говоріння зокрема, забезпечує успішне формування в студентів зазначеної компетентності. Навчальні та комунікативні стратегії дозволяють студентам компенсувати прогалини в знаннях у професійних ситуаціях, заспокоюватись і налаштовуватись на виступ на конференції, планувати та керувати процесом оволодіння англійською мовою тощо. Проте в сучасних реаліях воєнного стану та нещодавно завершеної пандемії COVID-19, переходу освітнього процесу на дистанційний формат, викладачі ЗВО змушені шукати нові підходи до навчання майбутніх учителів англійської мови. Отже, для успішного формування НСтК в англійськомовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів англійської мови необхідно дослідити актуальні підходи до навчання іноземних мов, обрати найбільш релевантні для формування досліджуваної компетентності, обґрунтувавши їхню ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців досліджує проблему формування НСтК (Л. Бахман, А. Венден, В. Кук, Д. Ларсен-Фрімен, Р. Оксфорд, П. Сір та ін.), проте увагу методистів здебільшого привертають різні аспекти іншомовної комунікативної компетентності. Л. В. Ягеніч досліджувала специфіку формування стратегічної компетентності в аудіюванні в учнів початкової школи, Н. Є. Білоножко концентрувалася на розвитку стратегічної компетентності в старшій школі під час навчання лексики та граматики, Т. О. Олійник обґрунтувала структуру та етапи формування НСтК на різних рівнях навчання у школі, Ю. П. Гудима (2018) досліджувала формування НСтК у діалогіч-

ному мовленні студентів-філологів, І. П. Задорожна (2022) вивчала формування НСтК в професійно орієнтованому говорінні студентів нефілологічних спеціальностей, О. С. Конотоп (2020) висвітлила загальну специфіку формування НСтК майбутніх учителів початкової школи.

Вивченням і впровадженням сучасних підходів навчання іноземних мов на різних етапах навчання в певних закладах освіти займалися численні українські та зарубіжні дослідники (Н. М. Авшенюк, О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, І. П. Задорожна, Л. Я. Зеня, С. Ю. Ніколаєва, Н. К. Склярєнко, В. В. Черниш, R. Barnett, L. Darling-Hammond, T. Hyland, R. Mendenhall, D. Nunan, J. Raven, P. G. Taylor, D. Shandler, J. Stephenson тощо). Водночас доводиться констатувати, що сучасні підходи формування НСтК досліджували небагато вчених, серед них О. С. Конотоп (2020), яка представила загальну характеристику найбільш актуальних методичних підходів до формування НСтК майбутніх учителів початкової школи, виокремивши високу ефективність компетентнісного, лінгвосоціокультурного, комунікативно-діяльнісного, когнітивного, рефлексивного й рівневого підходів. На нашу думку, однак, необхідно проаналізувати більш докладно певні актуальні підходи до формування НСтК, зважаючи на особливості усного професійно орієнтованого спілкування майбутніх учителів.

Мета статті – довести виправданість запровадження рефлексивного й диференційованого підходів до формування НСтК в англійськомовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екстраполюючи дефініцію НСтК у діалогічному мовленні Ю. П. Гудими (2018) і професійно орієнтованого говоріння В. В. Черниш (2015), ми вважаємо, що *навчально-стратегічна компетентність у професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів англійської мови* – це *“готовність та здатність мовця до усвідомленого, ефективного та самостійного навчання й керування процесом іншомовного монологічного та діалогічного говоріння у різних професійних ситуаціях, що передбачає добір та використання доречних стратегій для досягнення поставленої комунікативної мети”* (Каленська, 2023, с. 602). Спираючись на специфіку означуваної компетентності, маємо виділити та обґрунтувати доцільність найбільш ефективних підходів до її навчання.

На нашу думку, формування НСтК неможливе без застосування принципів *рефлексивного* підходу, адже рефлексія посідає ключове місце під час використання навчальних і комунікативних стратегій. Актуальність рефлексивного підходу в сучасній методиці навчання зумовлена необхідністю форму-

вати в студентів уміння навчатися протягом усього життя (*lifelong learning*), аналізувати власний процес навчання, оцінювати свій прогрес в формуванні іншомовної комунікативної компетентності, а також моделювати процес розвитку важливих умінь в подальшій навчальній діяльності.

Рефлексивний підхід був у центрі уваги багатьох дослідників, а саме Л. В. Гайдукової, О. С. Конотоп, В. В. Черниш, Д. Калтерхед, Ф. Кортхаген та ін. Учені переконані, що саме цей підхід дасть змогу студентам успішно застосовувати набуті теоретичні знання на практиці автономно. У словнику *Longman Dictionary of language teaching and applied linguistics* рефлексію визначають як “процес роздумів щодо свого досвіду для кращого розуміння важливості цього досвіду” (переклад наш). Крім того, там зазначено, що рефлексія є важливим компонентом підготовки майбутніх учителів і часто застосовується під час виконання ними різноманітних завдань (Richards & Schmidt, 2010, с. 491).

У своєму дослідженні будемо орієнтуватися на три блоки вмінь рефлексії, охарактеризовані В. В. Черниш (2016), яка визначає загальні вміння рефлексії, рефлексію процесу вивчення іноземної мови та вміння педагогічної рефлексії (с. 210). У векторі нашого дослідження ми розширюємо й конкретизуємо визначений В. В. Черниш перелік умінь. Серед найбільш актуальних умінь, необхідних для опанування НСтК у професійно орієнтованому говорінні ми вважаємо:

- уміння керувати своїми діями та логікою розгортання думки;
- уміння формулювати цілі, визначати потреби вивчення англійської мови й оцінювати свій успіх;
- уміння визначати свій індивідуальний стиль, обирати найбільш ефективні стратегії та прийоми, які відповідають цьому стилю;
- уміння аналізувати результат, співвідносити бажану мету з досягнутим результатом, визначати причини виникнення проблем для їх запобігання у майбутньому (Черниш, 2016, с. 210);
- уміння використовувати опановані теоретичні методи пізнання для оволодіння знаннями та їх аналізу;
- уміння аналізувати ефективність обраних навчальних і комунікативних стратегій залежно від поставленої мети;
- уміння виокремлювати ключові аспекти своєї усної мовленнєвої діяльності, помічати й аналізувати труднощі, які виникають у процесі використання стратегій;
- уміння аналізувати свої помилки, усувати та виправляти їх у процесі застосування стратегій під час професійно-орієнтованого говоріння;
- уміння аналізувати власні дії (контролювати їх, після досягнення мети аналізувати діяльність, щоб виявити допущені помилки й визначити їх при-

чини, проектувати свої подальші дії з урахуванням проведеного аналізу).

Ми повністю поділяємо ідею Ф. Кортхагена щодо механізму рефлексії (Korthagen & Nuijten, 2022, с. 6), проте вбачаємо необхідність у розширенні, конкретизації та адаптації зазначеного механізму, спираючись на особливості НСтК у професійно-орієнтованому говорінні.

Першим етапом визначена дія (досвід). На цьому етапі здобувачі освіти матимуть комунікативне завдання, що передбачатиме імітацію спілкування у професійній ситуації, у процесі якого вони використовуватимуть раніше опановані стратегії. Другим етапом є аналіз отриманого досвіду та виконаної дії, коли студенти аналізуватимуть, чи досягли вони поставленої цілі, чи задоволені отриманим результатом, чи могли б покращити його. Третій етап передбачає усвідомлення найбільш суттєвих аспектів, тобто аналіз помилок у використанні певних стратегій під час професійно орієнтованого говоріння. Четвертим етапом встановлено створення альтернативних методів та вибір найбільш ефективних з них, що означає добір більш релевантних стратегій, які, на думку студента, могли б позитивно вплинути на отриманий результат та значно покращити його. П'ятий етап охоплює нову спробу, адже після проведеного аналізу здобувачам освіти треба випробувати дібрані на попередньому етапі стратегії, щоб упевнитись у їхній користі. Розширивши модель рефлексії, запропоновану Ф. Кортхагеном, ми узагальнили описані вище етапи і представили їх у вигляді схеми (див. Рис.). Варто зазначити, що перелічені вище етапи можуть послідовно повторюватись, доки майбутні вчителі англійської мови не досягнуть бажаної мети.

Рис. Етапи формування НСтК у професійно-орієнтованому говорінні майбутніх учителів англійської мови на засадах рефлексії (за Ф. Кортхагеном)

Отже, рефлексивний підхід уможливить опанування вказаних умінь рефлексії для успішного оволодіння НСтК, а описаний механізм рефлексії буде покладений в основу методики формування

досліджуваної компетентності в англійськомовному професійно орієнтованому говорінні та становитиме етапи опанування студентами навчальними та комунікативними стратегіями й вибір найбільш ефективних.

Безсумнівно, засвоєння знань і розвиток навчально-стратегічних навичок і вмінь вимагатиме *диференційованого* підходу, оскільки кожен здобувач освіти мусить використовувати навчальні та комунікативні стратегії, які будуть відповідати суто його/її потребам й особливостям. Дослідженням проблеми диференційованого підходу до навчання іноземних мов займалася низка вчених (Т. П. Дружченко, О. С. Синеккоп, П. І. Сікорський, М. Б. Щербина, О. В. Ярошенко, В. L. Leaver, С. А. Tomlinson та ін.), проте застосування його принципів під час навчання стратегій не було вивчене. Слідом за О. С. Синеккоп, ми вважаємо, що диференційований підхід до навчання іноземної мови охоплює використання варіантних способів, методів і прийомів навчання під час роботи у групах, парах або індивідуально, обов'язково з огляду на персональні особливості студентів, а саме рівень володіння англійською мовою, стиль навчання й рівень розвитку їхньої самостійності, а також з опертям на механізми регулювання, адаптації й удосконалення (Синеккоп, 2022, с. 166).

Серед сучасних науковців є декілька позицій щодо спорідненості індивідуалізації та диференціації. Дослідниця О. В. Ярошенко (2019) називає три підходи: синонімічність, взаємопов'язаність та відмінність цих понять. На думку авторки та більшості методистів, індивідуалізація спрямована на кожного окремого здобувача освіти, а диференціація орієнтується на характерні особливості певної групи студентів (с. 163). Ми погоджуємося з позицією науковиці, проте в нашому дослідженні вважаємо релевантним об'єднати принципи диференційованого й індивідуального підходів, адже наша методика буде спрямована як на освітні потреби групи, так і кожного окремого студента.

Під час формування НСтК у англійськомовному професійно орієнтованому говорінні не всі принципи диференційованого навчання, на нашу думку, будуть сприяти досягненню поставленої перед нами мети. Здебільшого студенти ЗВО, які готують майбутніх учителів, мають порівняно однаковий рівень володіння англійською мовою, адже для того, щоб вступити до ЗВО будь-якого типу вони складають зовнішнє незалежне оцінювання або національний мультипредметний тест з іноземної мови. Крім того, комплектація академічних груп відбувається з урахуванням рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, тому групи здебільшого гомогенні за рівнем володіння англійською мовою. Проте всі студенти мають різні домінуючі навчальні

стилі й рівні розвитку уваги, концентрації, мислення тощо, а також рівень сформованості НСтК буде відрізнятися, тому гетерогенними групами ми вважатимемо ті, що мають у складі здобувачів освіти з різним рівнем володіння всіма типами стратегій (когнітивними, компенсаторними, метакогнітивними, афективними, соціальними і стратегіями запам'ятовування).

В основу етапів оволодіння стратегіями паралельно з описаним вище механізмом рефлексії, ми вбачаємо доречним додати послідовно імplementовані механізми диференційованого підходу Б. Л. Лівер, такі як адаптація, регулювання й поліпшення (удосконалення) (Leaver, 2000). На першому етапі адаптації передбачено, що викладач адаптуватиме всі розроблені вправи або завдання до освітніх потреб та особливостей студентів, особливо до їхнього домінуючого когнітивного стилю, наявних знань та рівня майстерності використовувати стратегії. Також викладач може пропонувати здобувачам освіти декілька варіантів однієї й тієї самої вправи на вибір задля кращої індивідуалізації процесу навчання. Протягом виконання вправ, викладач забезпечує необхідний скафолдинг (допомога, підказки та інструкції). На етапі регулювання викладач пропонує студентам вправи на розширення їхнього репертуару стратегій, застосування менш розвинених механізмів сприймання та засвоєння інформації, безсумнівно, надаючи допомогу здобувачам освіти за потребою або застосовуючи засоби самоконтролю або взаємоконтролю. Етап поліпшення (удосконалення) охоплює вправи на використання широкого спектру стратегій з найменшим або відсутнім керуванням викладача з опертям на набуті на попередніх етапах уміння й навіть допомогу іншим студентам.

Виходячи з мети нашого дослідження, ми визначили найбільш релевантні принципи диференційованого підходу, які будуть імplementовані в процесі формування аналізованої компетентності.

- Застосування технологій, притаманних диференційованому підходу, а саме мовний портфель, проекти, навчання у співпраці тощо (Синеккоп, 2022, с. 169).

- Варіація роботи в групах, парах й індивідуально, що дасть змогу студентам обмінюватися досвідом використання стратегій, аналізувати наявність та ефективність використаних співрозмовником стратегій під час говоріння, самостійно обмірковувати та добирати стратегії відповідно до своїх потреб та поставленої мети. Також варіювання роботи студентів у гомогенних і гетерогенних парах або групах надасть їм змогу застосовувати більш широкий спектр стратегій. Крім того, у парах із різним рівнем володіння стратегіями студенти, які не володіють широкою номенклатурою стратегій, зможуть збагатити репертуар комунікативних і навчальних стратегій.

• Використання викладачем різних прийомів навчання, що дозволить краще адаптувати освітній процес до індивідуальних особливостей, потреб і труднощів студентів.

• Варіація вправ та завдань для здобувачів освіти з різними індивідуальними стилями навчання (візуальний, аудитивний, кінестетичний, соціальний, усамітнений, імпульсивний, рефлексивний, аналітичний, глобальний). Насамперед студенти ознайомляться з наявними стилями, проаналізують свої дії для визначення свого домінантного стилю і зможуть дібрати доцільні стратегії для використання пізніше. Викладачі, зі свого боку, повинні будуть адаптувати розроблені вправи до різних стилів вивчення англійської мови і пропонувати здобувачам освіти обирати їх відповідно до свого когнітивного стилю. Відтак студенти матимуть змогу опанувати й слабше розвинені стилі, виконуючи передбачені вправи та завдання.

• Імплементация механізмів адаптації, регуляції й удосконалення диференційованого підходу як етапів опанування стратегіями.

Отже, диференційований підхід уможливить індивідуалізацію вправ та завдань для формування аналізованої компетентності, спираючись на механізм диференціації й варіацію засобів, методів і форм навчання, залежно від індивідуальних особливостей та потреб студентів.

Результати дослідження. Отже, підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що ефективне формування НСтК в англійськомовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів повинно передбачати імплементацию основних засад рефлексивного та диференційованого (в поєднанні з індивідуальним) підходів. Ми виокремили базові вміння рефлексії, які студенти мають опанувати, як-от: уміння керувати власними діями, формулювати цілі, визначати свій навчальний стиль і адаптувати до нього стратегії, оцінювати ефективність цих стратегій, аналізувати результат і допущені помилки тощо. Також ми, описали механізм рефлексії, який буде в основі етапів розвитку вмінь використовувати стратегії. Водночас, спираючись на принципи диференційованого підходу, ми зробили докладний опис механізмів адаптації, регуляції та поліпшення для їх імплементации в етапи навчання. Крім того, ми охарактеризували особливості диференціації навчання залежно від індивідуального когнітивного стилю, рівня сформованості вмінь та автономності здобувачів освіти, як-от: варіація форм і прийомів навчання, адаптація вправ і завдань, надання необхідного скафолдингу тощо.

Перспективи подальших розвідок. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні теоретичного підґрунтя формування НСтК в професійно орієнтованому говорінні майбутніх

учителів англійської мови, виокремленню додаткових підходів до її формування, характеристики структури та змісту навчання аналізованої компетентності.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Гудима, Ю. П. (2018). *Формування у майбутніх учителів англійської мови навчально-стратегічної компетентності в діалогічному мовленні*. (Дис. канд. пед. наук). Київ.
- Задорожна, І. П., & Зєня, Л. Я. (2022). Формування навчально-стратегічної компетентності в професійно орієнтованому усному спілкуванні англійською мовою студентів нефілологічних спеціальностей. *Іноземні мови*, 2, 3–9. <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2022.2.262682>
- Каленська, В. Л. (2023). *Роль і місце навчально-стратегічної компетентності у професійно-орієнтованому говорінні майбутніх учителів англійської мови*, Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції “Ad orbem per linguas. До світу через мови”, Наративи сучасної України у світовій геополітиці. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
- Конотоп, О. С. (2020). Сучасні підходи до формування у майбутніх учителів початкової школи англійської мови навчально-стратегічної компетентності. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія*, 33, 39–46. <https://doi.org/10.32589/2412-9283.33.2020.221676>
- Синькоп, О. С. (2022). *Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англійськомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій*. (Дис. докт. пед. наук). Київ.
- Черниш В. В. (2015). *Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англійської компетентності в говорінні*. (Дис. докт. пед. наук). Київ.
- Черниш В. В. (2016). Формування професійно орієнтованої компетентності в говорінні у майбутніх учителів англійської мови в аспекті рефлексивного підходу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 141, 209–213.
- Ярошенко О. В. (2019). Про необхідність впровадження диференційованого підходу до навчання іноземної мови у закладах вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 64, 161–167.
- Korthagen, F., & Nuijten, E. (2022). *The power of reflection in teacher education and professional development: strategies for in-depth teacher learning*. New York, Routledge.
- Leaver, B. L. (2000). *Methodology of Individualised Learning of foreign language on the Base of Cognitive Style*. (Doctoral dissertation). Pushkin Institute.
- Oxford, R. L. (2017). *Teaching and Researching Language Learning Strategies*. 2 ed. New York: Routledge.
- Richards J. C., & Schmidt. R. (2010). *Longman Dictionary of language teaching and applied linguistics* (4th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.

REFERENCES

- Chernysh V. V. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia u maibutnikh uchyteliv profesiino orientovanoi anhlo-movnoyi kompetentsii v hovorinni*. (Dys. dokt. ped. nauk). Kyiv.
- Chernysh V. V. (2016). *Formuvannia profesiino orientovanoi kompetentnosti v hovorinni u maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy v aspekti refleksyvnogo pidkhodu*. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky*, 141, 209–213.

- Hudyma, Yu. P. (2018). *Formuvannia u maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy navchalno-stratehichnoi kompetentnosti v dialohichnomu movlenni*. (Dys. kand. ped. nauk). Kyiv.
- Kalenska, V. L. (2023). *Rol i mistse navchalno-stratehichnoi kompetentnosti u profesiino-oriietovanomu hovorinni maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy*, Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi videokonferentsii "Ad orbem per linguas. Do svitu cherez movy", Naratyvy suchasnoi Ukrainy u svitovii heopolitytsi. Kyiv: Vydavnychiy tsentr KNLU.
- Konotop, O. S. (2020). Suchasni pidkhody do formuvannia u maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly anhlovnoii navchalno-stratehichnoi kompetentnosti. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii Pedagogika ta psykholohiia*, 33, 39–46. <https://doi.org/10.32589/2412-9283.33.2020.221676>
- Korthagen, F., & Nuijten, E. (2022). *The power of reflection in teacher education and professional development: strategies for in-depth teacher learning*. New York, Routledge.
- Leaver, B. L. (2000). *Methodology of Individualised Learning of foreign language on the Base of Cognitive Style*. (Doctoral dissertation). Pushkin Institute.
- Oxford, R. L. (2017). *Teaching and Researching Language Learning Strategies*. 2 ed. New York: Routledge.
- Richards J. C., & Schmidt. R. (2010). *Longman Dictionary of language teaching and applied linguistics* (4th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.
- Synekop, O. S. (2022). *Teoriia i praktyka dyferentsiiovanoho navchannia profesiino oriietovanoho anhlovnoho spilkuvannia maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii*. (Dys. dokt. ped. nauk). Kyiv.
- Yaroshenko O. V. (2019). Pro neobkhidnist vprovadzhennia dyferentsiiovanoho pidkhodu do navchannia inozemnoi movy u zakladakh vyshchoi osvity. *Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 64, 161–167.
- Zadorozhna, I. P., & Zienia, L. Ya. (2022). Formuvannia navchalno-stratehichnoi kompetentnosti v profesiino oriietovanomu usnomu spilkuvanni anhliiskoiu movoiu studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei. *Inozemni movy*, 2, 3–9. <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2022.2.262682>

Отримано 15.06.2023 р.